שלא ברצון חכמים (הן עושין) דברי ר"מ רבי יהודה אומר ברצון חכמים היו עושין ולא קא גזר ר' יהודה דילמא אתי למיכל מיניה אמר (א) [א]רבא שאני חדש מתוך שלא התרת לו אלא על ידי קטוף הוא זכור א"ל אביי תינח בשעת קטיפה טחינה והרקדה מאי איכא למימר הא לא קשיא טחינה ברחיא דיד הרקדה ע"ג נפה אלא הא דתנן [ב]קוצרין בית השלחים ושבעמקים אבל לא גודשין ואוקימנא כרבי יהודה מאי איכא למימר אלא אמר אביי חדש בדיל מיניה חמץ לא בדיל מיניה אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא (ב) דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קאכיל מיניה רב אשי אמר דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא קמח וקלי תנן (ג) הא דרב אשי [ג]בדותא היא התינח מקלי ואילך מעיקרא עד קלי מאי איכא למימר וכ"ת על ידי קיטוף כדרבא אלא קוצרין בית השלחין ושבעמקים ואוקימנא כרבי יהודה מא"ל אלא דרב אשי בדותא היא וכל היכא דלא בדיל מיניה מי גזר רבי יהודה [ד]והתנן [א]לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה בצד הנר בשביל שתהא מנטפת ואפי' היא של חרס ור' יהודה מתיר התם משום חומרא דשבת מבדל בדילי ורמי דשבת אשבת [ה]דתניא חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו רבי יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסקיא ובלבד שלא יענבנו קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דרבנן אדרבנן לא קשיא שמן בשמן מיחלף עניבה בקשירה לא מיחלף דרבי יהודה אדר' יהודה לא קשיא טעמא דרבי יהודה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה אלא משום דקסבר עניבה גופה קשירה היא ורמי רבנן אדרבנן [ו]דתנן [ב]קושרין דלי בפסקיא אבל לא בחבל ורבי יהודה מתיר חבל דמאי אילימא חבל דעלמא ורבי יהודה מתיר קשר של קיימא הוא דודאי אתי לבטולי אלא פשיטא דגרדי וגזרו רבנן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא אין הבל בחבל מיחלף עניבה בקשירה לא מיחלפא וכל היכא דבדיל מיניה לא גזר רבי יהוד' (ד) והתניא [ז]בכור שאחזו דם אפי' הוא מת אין מקיזין לו דם דברי ר' יהודה וחכ"א [ג]יקיז ובלבד שלא יטיל בו מום והתם מתוך שאדם בהול

על

שלא ברצון חכמים. דאיכא למיגזר דילמא כי מעסקי ביה אתי למיכל מיניה: **ר' יהודה אומר כו' מתוך שלא התירה לו.** קצירה כדרך כל השנה אלא בידים קוטפין המלילות מן הקרקע דהא אסור לקצור לפני העומר דכתיב (ויקרא כג) עומר ראשית קצירכם אל הכהן שהוא תחלה לקצירה וזכור הוא את איסור החדש על ידי שינוי המעשה ולא אתי למיכל: **טחינה והרקדה.** שהרי קמח תנינא דהיה בידים [ח] וכשטחנוהו והרקידוהו איזה שינוי היה שם דלא ליתי למיתב לפומיה ההיא שעתא: ומשנינן **טחינה.** לא היו טוחנין אותו ברחים של מים אלא ברחים של יד דהוי שינוי לזכרון: **על גבי נפה.** לצד תחתון של נפה הופך הנפה על פניה: **אלא הא דתנן.** במנחות קוצרין בית השלחין כדרך חול קודם לעומר: **ושל בית העמקים.** תבואה הגדילה בין העמקים. וטעמא מפרש התם כתוב אחד אומר[ט] וקצרתם את קצירה והבאתם אלמא מותר לקצור קודם לעומר וכתוב אחד אומר עומר ראשית קצירכם דמשמע שהוא קודם לכל קציר הא כיצד ממקום שאתה מביא עומר אי אתה קוצר קודם לו וממקום שאי אתה מביא עומר אתה קוצר ותנן בפרק כל הקרבנות (מנחות פה.) אין מביאין סולת למנחה לא מבית הזבלין ולא מבית השלחין ולא מבית העמקים מפני שתבואה שלהן אינה מן המובחר: **מאי איכא למימר.** הא ליכא התם שינויא דהא קוצרין קתני ובמגל ולא גזרינן דילמא אתי למיכל ואוקמיה להא כר' יהודה במסכת מנחות בפרק ר' ישמעאל (דף עא.) מדקתני סיפא אנשי יריחו קוצרין לפני העומר כו' ולא מיחו בידם חכמים ואמרינן מאן שמעת ליה דאמר מיחו ולא מיחו ר' יהודה: **חדש מבדל בדילי מיניה.** שהרי לא הורגלו לאוכלו כל השנה ואין למודין לפשוט יד להושיט לפיהם אבל חמץ למודין הן בכך כל השנה: **דרבנן אדרבנן לא קשיא.** בתמיה. דלא משנית אלא לר' יהודה והא דרבנן נמי קשיא דבמתני' לא גזרינן והתם קתני שלא ברצון חכמים דמשמע דגזר ר' מאיר דהוא מבני פלוגתיה דילמא אתי למיכל: **הוא עצמו מחזר עליו לשורפו.** אע"ג דבעלמא גזרינן בדבר שעסוק בו שלא יושיט לפיו הכא בבדיקת חמץ ליכא למיגזר דהוא עצמו כל עסקו זה בחמץ אינו אלא מחזר עליו לשורפו אין לך זכרון לאיסור גדול מזה: **ומיכל קא אכיל מיניה.** בתמיה: **קמח וקלי תנן.** ואין אלו ראויין לאכילה: **מקלי ואילך.** לאחר שנתייבש בתנור אין ראוי לאכול: **מעיקרא.** בעודו רך בקליות קודם שיתיבש מאי איכא למימר: **וכי תימא.** זכור הוא ע"י הקיטוף כדשני רבה לעיל בית השלחים ליכא קיטוף מאי איכא למימר: **אלא בדותא.** וטעמא דרבי יהודה משום דבדילי מיניה וחמץ לא בדיל מיניה שרגיל בו כל שעה: כל נר שבגמ' היינו הכלי קרויישי"ל: **מנטפת.** טיפין דקות כשהפתילה מבערת: **ואפי' היא של חרס.** אותה שפופרת דמאיסא אפ"ה אסור דילמא אתי למיכל מינה ותניא[י] הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה: **ורבי יהודה מתיר.** ואע"ג דשמן הכל תדירין בו. ודרבנן אדרבנן ליכא לאקשויי דהא אוקימנא טעמא בחמץ משום דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו: קשר של קיימא שהוא עשוי שלא להתירו לעולם הוי אב מלאכה במסכת שבת (קיא:): **לא יהא קושרו.** דהוי קשר של קיימא אלא עונבו ולא גזרי' עניבה אטו קשירה: **כורך.** כריכה בעלמא: **פונדא.** אזור חלול: **פסיקייא.** פיישל"א שכורכין סביבות שוקיים: **שלא יענבנו.** גזירה משום קשירה הואיל ועסוק בכך: **קשיא דרבנן.** דשפופרת אדרבנן דחבל: **שמן.** זה בשמן דכל שנה מיחלף ואתי למיכליה: **קושרין דלי בפסיקייא.** דלאו קשר שעשוי להתקיים הוא דאינו מפסיד פסיקייא שלו בכך: **אבל לא בחבל.** שמא יניחנו שם עולמית: **אי נימא חבל דעלמא.** שתשמישו לכך ואיכא למיחש שמא יניחנו שם: **חבל דגרדי.** שאינו ראוי למילוי מים תמיד ורבי יהודה מתיר ולא גזר גבי שבת כדאוקימנא טעמא דמשום חומרא דשבת פרשי אינשי מאיסורא דיליה ומזכרין הן אבל דרבנן דהכא אדרבנן דעניבה קשיא: ומשנינן **חבל בחבל מיחלף כו'.** והשתא איתרלו כולהו דרבנן גזרו כל היכא דמיחלף בין בשבת בין בשאר איסורי הילכך בחדש לפני העומר גזרו וכן בשפופרת וכן בחבל אבל (ה) בחמץ לא משום דמוזהר עליו לשורפו ובעניבה נמי לא משום דלא מיחלפא ורבי יהודה גזר בכל מילי דלא בדילי מיניה ובמידי דבדילי מיניה לא גזר הילכך בחמץ גזר אבל בחדש בדילי מיניה ובכל הנך דשבת משום דבדילי מינייהו ודקא מחמיר בעניבה משום דקסבר היא גופא קשירה היא: **בכור.** אסור להטיל בו מום ואפי' לגרום כדתניא מום לא יהיה בו (ויקרא כב) אין לי אלא שלא יטיל בו מום מניין שלא יגרום לו ת"ל (שם) כל מום במסכת בילה (ח:): **אין מקיזין דם.** אפי' במקום שאינו עושה בו מום דהיינו בכל מקום שבו אם אינו חותך ממנו עלם או פוגם שפתו או אזנו וכל דבר שאינו חוזר לקדמותו הוי מום אידך לא הוי מום וקא גזר רבי יהודה אטו מקום שעושה בו מום ואע"ג דקדשים הכל בדילין מהן. מחלוקת רבי שמעון ורבי יהודה בתורת כהנים[כ]:

על

קוצרין בית השלחין. פירש רש"י ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר וכו' ובית השלחין וכל הנהו אע"ג דתניא בפרק כל הקרבנות (מנחות דף פה.) אם הביא כשר כיון דלכתחלה לא יביא חשבינן ליה ממקום שאי אתה מביא ואין לתמוה מי איכא מידי דמדאורייתא לכתחלה אסור ובדיעבד שרי דאיכא מילי טובא דבעינן שישנה הכתוב עליו לעכב כגון קדשים: **אבל** לא גודשין. דבגדישה ליכא פסידא אם ימתין אחר העומר דדוקא משום פסידא התירו קצירה שממהרין ליקצר משאר פירות ואי לא קצרי להו פסדי והא דשרי רבי יהודה קמח וקלי לעיל יש לומר משום עולי רגלים הקילו ור' מאיר אוסר בקמח ושרי קצירה לקמן בפ' מקום שנהגו (דף נו.) דקתני במילתיה קוצרין ברצון חכמים והיינו משום פסידא וכן פי' הקונטרס במנחות ואם תאמר א"כ מאי פריך דילמא הכא שרי רבי יהודה משום פסידא אבל גבי חמץ גזרינן ויש לומר משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא: **כורך** עליו פונדא. לאו דוקא כורך דאפילו לקשור יכול דלא מבטל ליה ובלבד שלא יענבנו אחבל קאי: **כל** היכא דבדיל מיניה לא גזר ר' יהודה. דר' מאיר אדר"מ לא רצה להקשות דלעיל גזר גבי חדש וגבי בכור לא גזר דבפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות לג: ושם) תניא בכור שאחזו דם מקיזין לו במקום שאין עושין בו מום דברי ר' מאיר ורבי יהודה אומר וכו' משום דאיכא לשנויי שאני בכור דאיכא פסידא:

זה

מסורת הש"ס

א) [במנחות סו: איתא רבה], ב) מנחות עא., ג) [ועי' תוס' בשבת מ. יבמות כא. גיטין פח: ב"ב קמה. זבחים ק: איתא בדיתא כד'. גרס ב"מ ט. על: ב"ב קא: מנחות סח. לה: כריתות יד. תוס' כריתא כרי"ש ועירוך ערך בד ד' כתב פי' במקום שטעו תנאי' ולא דברו כהלכה לא רצו לגנותם ולומר טעו אלא אמרו בדותא כלומר דעת חיצונית היא], ד) [שבת כט:], ה) שם קיג. [וש"נ], ו) ב"ו שם., ז) בכורות לג:, ח) בס"א: בידים, ט) [ויקרא כג], י) [ביצה כב.], כ) [אמור פרשה ז] [וכן בכורות לג:].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה שאני חדש: (ב) שם דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר' יהודה אדרבי יהודה: (ג) שם וקלי תנן והא דר' אשי וכו' על ידי קטוף כדרבה אלא: (ד) שם והתנן בכור שאחוז דם: (ה) רש"י ד"ה ומשנינן וכו' בחמץ לא משום דמחזר עליו לשורפו:

◆

מוסף רש"י

שלא ברצון חכמים. דגזרינן שמא יאכל כשיקצור ויאכל חדש קודם העומר ואף זה שכבר הוא קמח ואי נקצר קודם העומר (מנחות סו:). **ר' יהודה אומר ברצון חכמים היו עושין.** דלא גזר שמא יאכל (שם). **מתוך שלא התרת לו אלא על ידי קטוף.** ביד ולא במגל, כמו (דברים כג) וקטפת מלילות בידך, דקצירה קודם העומר אסורה כדקתני במתני' ואסור לקצור לפני העומר (מנחות סח.). **זכור הוא.** דחדש הוא ולא אכיל (שם). **טחינה והרקדה.** מאי שינוי איכא דליהוי זכור ולא יאכל (שם). **ברחיא דיד.** ריחים המתגלגלת ביד ולא בשל מים (שם). **קוצרים בית השלחים ושבעמקים.** דכיון שהשדה יבשה היא, אי משהו לה לאחר בשולה אזלה לאיבוד. ל"א רעות הן ואין עומר בא מהן ואמרינן (שם עא.) ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר וממקום שאי אתה מביא אתה קוצר, ולשון זה עיקר (שם סח.). **אבל לא גודשין.** לא יעשנו גדיש עד לאחר העומר (שם סח.). **חדש בדיל מיניה.** שהרי לא אכל חדש כל השנה (שם). **חמץ לא בדיל מיניה.** כל השנה שהרי אכלו עד הנה, הלכך אתי למיכליה (שם). **דרבנן אדרבנן לא קשיא.** בתמיה, דהתם אמרי רבנן שלא ברצון חכמים עושין, דגזרינן שלא יאכל, והכא אמרי יבדוק לאחר המועד דהיינו בתוך הפסח (שם). **קמח וקלי תנן.** דאין ראוין לאכילה, קמח כעין קמח שלנו, קלי קמח העשוי מתבואה שנתייבשה בתנור (שם). **עד קלי מאי איכא למימר.** כגון בשעת קצירה דראוי לאוכלו (שם). **שתהא מנטפת.** ויתקיים הנר שהא השמן מטפטף כל שעה לתוך הנר, וטעמא משום גזירה שמא יסתפק הימנו וכיון שהקלהו לנר חייב משום מכבה, ואפילו אותה שפופרת של חרס דמאיסא ליה גזרינן (שבת כט:). **חבל דלי שנפסק.** באמצעיתו (שבת קיג.). **לא יהא קושרו.** דקשר של קיימא הוא לעולם (שם). **כורך עליו פונדא.** מחבר שני ראשי הפיסוק זה על זה וכורך עליהם פונדא אזור חלול, או פסקיא. פיסקול"א (שם). **ובלבד שלא יענבנו.** לחבל, דר' יהודה סבר גזרינן עניבה אטו קשירה ורבנן לא גזרו (שם). **קושרין דלי בפסקיא.** על פי הבור דפסקיא לא מבטל ליה התם (שם). **אבל לא בחבל.** דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא, שהרי קשור ותלוי שם תמיד (שם:). **בחבל דגרדי.** פליגי דצריך לה ולא מבטל לה (שם). **חבל בחבל מיחלף.** אינו ניכר בין זה לזה ואי שרינן בגרדי אתי למישרי בדעלמא (שם). **בכור שאחוז דם.** אפילודי"ר, אפילו מת. אם לא יקיזוהו, אין מקיזין לו דם. ואפילו במקום שאין עושין בו מום, דיכול לחזור ולהתרפאות המכה (בכורות לג:). **יקיז ובלבד שלא יטיל בו מום.** שלא יחתוך ושלא יפגום את אזנו ואת ניב שפתיו שאין עתיד לחזור ולהתרפאות דסברי רבנן כל שכן אי לא שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום מום (בכורות לג:).

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' רסה סעיף א:

פד ב מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שח סעיף ד:

פה ג מיי' פ"ב מהלכות בכורות הל' יג סמג לאוין שמג טוש"ע יו"ד סי' שיג סעיף י:

◆

לעזי רש"י

קרויש"ל. מנורה.
פיישל"א [פיישול"א]. חגורה, רצועה.

◆

רבינו חננאל

שלא ברצון חכמים דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר ברצון חכמים היו עושין, דאלמא מתעסקין היו בחדש בזמן איסורו, ולא גזר ר' יהודה שמא יאכל ממנו. ופריק רבא שאני חדש הואיל ולא התירו חכמים לקצור כדרכו אלא בקטוף, כדכתיב וקטפת מלילות, זכור הוא כי אסור לאכול מן החדש, וכן בטחינה לא התירו לו לטוחנו אלא ברחים של יד, והרקדה ע"ג נפה, כיון דחזי כל הני שינויי אתי למדכר ולאימנועי. ואקשינן בית השלחין, דתנן קוצרין בית השלחין מאי איכא למימר, הנה קוצרין בלא שינוי. ופריק אביי חדש בדיל מיניה, פירוש מובדל הוא ממנו מכמה זמן ואינו אוכלו אלא עד שיראה שהותר, אבל החמץ שאינו מובדל ממנו כלל אלא אוכלו בכל שעה יתראה לו כי כהתירו עומד ויבא לאכול ממנו, לפיכך גוזר עליו. אמרינן עלה והא דקשיא ר' יהודה אדר' יהודה שנינן כאביי. והא דתנינן במתניתין בלשון חכמים הוא ר' מאיר. קשיא דר' מאיר אדר' מאיר, אמאי בחמץ לא גזר ובחדש גזר. ושנינן הנה הוא מחזר על החמץ כדי לשרפו יאכל אותו, לפיכך לא גוזר, אבל החדש דלא מתעסק ביה כדי לשרפו, אלא כדי לאכלו מתעסק ביה גזרינן ביה. ובא רב אשי לפרק שאני חדש דקמח וקלי תנן, כלומר לא התירו לו אלא על ידי קליה. ודחינן לה הכי הא בריתא היא כלומר חיצונה היא ולא נשנה בין החכמים. ואקשינן אפירוקא דאביי, וכללא הוא דכל היכא דלא בדיל מיניה גזר ביה ר' יהודה, והתנן לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו', ור' יהודה מתיר, הנה השמן לא בדיל מיניה, ולא גזר ר' יהודה שמא יסתפק מן השמן שבשפופרת של ביצה. ושנינן שאני שבת דחמיר ליה. איני והא קשירת דלי בחבל דבשבת היא וחכמים מתירין לענבו ור' יהודה אוסר, קשיא דרבנן אדרבנן ודר' יהודה אדר' יהודה. ושנינן רבנן אסרי בשפופרה דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מיניה, דשמן בשמן מיחלף, כלומר הרואה אותך אוכל שמן יאכל גם הוא זה, לפיכך גזרו לעשות שפופרת על פי הנר, אבל הרואה אותך עונב בשבת לא יקשור, דאתי למימר אלו היתה הקשירה מותרת לא היה עונב אלא קושר, לפיכך לא גזרו בו. ור' יהודה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה אלא משום דסבר העניבה קשירה מעליא היא. והא דרמינן דרבנן אדרבנן קושרין דלי בפסקיא אבל לא בחבל כו', ור' יהודה דאמר בהדיא כל קשר שאינו של קיימא מותר, וכן הא דרמינן דר' יהודה אדר' יהודה, והתניא בכור שאחזו דם כו', דברים פשוטין הן.